Norman Károly

Egy edző töprengései – VII.

Érmekrül, múlandóságrul

Apósom, nagy bőrgyár szorgalmas, lelkiismeretes csőszerelője, egész ládányi „fityinget” (fitting, csőillesztő menetes közdarab), bőr-, műanyag tömítést, sárgaréz vízvezetékszerelvényt halmozott fel, a mindennapi munkájában nélkülözhetetlen műszaki kellékek, nélkülök a csőszerelő félig tehetetlen, folyamatosan anyagbeszereznie kellene, holott sürgető a beavatkozása a Világegyetem Nagy Érrendszerébe. Magam elég jó vagyok csőszerelésben, tudom becsülni az ilyesmit. Észre is vette a szemem fölcsillanását látván a kincstárat, könnyű szívvel ígérte, segít, amikor az építkezésben odáig jutok. Odáig jutottam, sürgős volt, elejtettem pár szót: „azt ígérted”... Máig bánom.

Mert azt is hihettem, tán volt is benne valami, hogy nem akarta a szavát felejteni. Fogta a ládát, emberes súly, odaajándékozta szeretettel; éreztem én, hogy kis darab a szívéből. Nem szép dolog kérni attól, aki anélkül is odaadja mindenét. De nem ezért bánom, hanem mert – magamból indulva ki – azt gondoltam akkor, a fittingeknek szóló bánat kísérheti a királyi kincseket, s ezt én, érdes lelkű potyázó váltottam volna ki. Hiszen nekem is vannak kincseim, titkos tárlók, rejtelmes dobozok, köbméternyi fém- és műanyag hulladék, biztosjóleszvalamire vezetékek, kapcsolók és aljzatok, korokkal előbb avultak el örökre. Akad a családomban, aki lomtalanítana ésszerűen, nem mindenki üldögél ócskaságok halmain, csak aki a kezeit, agyát és szívét szüntelen pepecselő javítgatásokkal foglalkoztatja; valami nagy becsülete nincs, meg lehet ezeket a vackokat vásárolni, minek megjavítani! Bezzeg örül, amikor a vízforraló megint működik? Nem örül, de rendben, így pláne el lehetne adni, lehet újabbat venni, nem is drága, csinálhattál volna értelmesebbet ahelyett. Hogy ez a régi a szívedhez nőtt. Érdekes, nekem nem nő a szívemhez egy Singer varrógép. Jól van, én pedig nem akarom, hogy elmúljon a világ, még ha jön is helyette újabb.

Szóval apósom előbb tudta, mint bárki más, hogy nem lesz többé szüksége a fittingekre, non-hodgkin limfóma; nem a fittingektől búcsúzott. Azokat olyan kezébe adta, akiről úgy gondolta, legalább sejti, mit érnek.

Gyurka bácsi az élete során gyűjtött optikáit osztotta szét hasonló hittel, varázslatos kincsek, krőzusi adomány – mielőtt elment. Nagyapám, villanyszerelő, a rádiózás hőskorának önképzett műszaki talentuma,

légmagos forgókondenzátorok, selyemszigetelésű rézhuzalból készült méhsejt-tekercsek, báriumszigetelésű triódák dobozát adta át, talán jobb kihasználásra, mint amit még saját magától várhat. Emberek egy emlékező lelkű változata megkísérli, nem túlzottan megalapozott reménykedéssel, értelmesen visszahagyni élete hordalékát; kié legyen a sok száz könyv? Aki talán majd elolvassa őket.

Miért jut eszembe, edzőként, éppen a hordalék kérdése? Imre, régi idők ismeretlen kaliberű, de öregségében mindenképpen tekintélyes versenyzője a klub fiatalságát nagy megtiszteltetésben részesítette. Pályafutásának során sok érmet gyűjtött össze, közöttük rangosabbakat is. Úgy gondolta, a fiatalság kap valamit a Sport Becsületéből általuk. Átadományozta, kommentárokkal, miért kapott, mekkora a rangja. Szétosztotta, hite szerint termékeny televénybe veteményezte. Nagyszívű gesztus, pillanatra eltöpreng az ember régi dicsőségekről, viszonylagos nagyságokról és a múlt idők fényeiről. Nem árt a fiatalságnak, amely talán kicsit hosszabban emlékszik az egykori bajnokra.

Nekem is vannak érmeim, kupáim, ilyen-olyan plakettjeim, pár kilónyi összsúlyban. No, nem emelkednek odáig, hogy megkarcolnák a Testnevelési Egyetem vagy a Hajós Alfréd Sportuszoda falán a márványt; közepes szintű, de hosszú és szerteágazó sportpályafutásom hordaléka, sodrom magammal, amíg vagyok. Végül hátrahagynám? Node kinek? Mivégre? Még annyit sem hivalkodtam velük, mint a hasonló kaliberű Laci edző, aki egyszer nekem is megmutatta igazán szép tárlóját: egy szekrény alsó polcán, beépített fényárban, szabályosan kifeszített nemzetiszín szalagokon érmek az enyéimhez hasonló sokasága, alul a kupák. Vagyunk még ilyenek pár százezren a Világmindenségben. Szóljon, akinek akár a gyermekei is kíváncsiak efféle kacatokra, még ha ők maguk sportolnak is. Értjük, az evezés vagy a sportlövészet, a repülés vagy az úszás mit sem számít a búvárnak vagy a falmászónak. Azután lehet beolvasztani a bronzot, spiátert, alumíniumot. Vissza az iparba, ahonnan az érmek jönnek. Ugyanis az érem ipari tömegtermék, messze szabatosabb a kivitele, mint mondjuk a római császárkori pénzeké, és ez is valamiféle értéket szimbolizál. El kell menni a verseny előtt valamely éremboltba, fenébe, ha ad magára a versenyrendezőség, meg kell vennie az egész kollekciót, nem lehet kiegészíteni a tavaly el nem kelt készletet, évről évre változik a dizájn.

Edzői töprengéseim második sorszámú opuszában már morfondíroztam a sportteljesítmények értékelésében abszolút és relatív skálák felől. Abszolút skálák használhatók a fizikai adatokban jegyezhető teljesítmények esetén: időeredmények, hosszmértékek, súlyok, teljesítményadatok,

célkör-egységek. Még a küzdősportok esetén is lehetséges ilyesmi, bár átfogóan csak a sakk Élő-pontszáma ismeretes tágabb körben: a verseny-eredmények sorozatából kalkulálható, nem túl egyszerű statisztikai háttérelmélettel, mégis eléggé mérvadó a sportversenyzés feszes használatához. Ilyen abszolút adatokat kétféle közönség értékelhet: a sportközeli mások, és a teljesítményt kifejtő sportoló maga. Tegyük fel, hogy egy légpisztolyos sportlövész hatvan lövéses versenyeken indul, tíz méterről kellene eltalálnia egy 11,5 milliméter átmérőjű, egres nagyságú kört a félkezével célra tartott pisztolyából kilőtt 4,5 milliméteres, fél grammos lövedékekkel. Az irányzéka ehhez egy tüske a pisztolycső torkolatánál és egy U alakú bevágás a markolatnál, egymástól majd' 40 centire és a lövész szemétől több mint 60 centire; a célzás során a két irányzékalkatrész felső éleit kell egybeejteni, és a tüskét a bevágásban középre játszani. Minden lövése lehetne 10 pontos, amikoris a 60 lövés hatszáz pontot érne. Mind-eddig nem volt a világon olyan versenyző, aki erre képes lett volna, a világcsúcs 594 pont. Rangos hazai versenyt lehet nyerni 560–570 ponttal, aki 500 pontot lő, az már minősített sportoló: negyedosztályú. A helyezési listák vége táján 420–440 ponttal állnak a versenyzők, savanyú pofával keresik a legkülönbözőbb mentségeket, holott átlagban legalább 7 pontot értek el, vagyis tíz méterről egymás után hatvanszor képesek eltalálni mondjuk egy teniszlabdát. Bizony sajnálatos az ő sorsuk, ámde számos egyszerű polgár kívánná nekik, hogy ez legyen a legfőbb problémájuk. Persze-persze, a világ olyan gonoszul van berendezve, hogy például ha tizenegy személynek egy kapuba kell egy labdát másik tizenegy személy ellenérdekével szemben bejuttatni, és az egyik tizenegynek ez eggyel többször sikerül, mint a másiknak, akkor ugyanazon térségben találkozik a Magas Mennyország és a Legmélyebb Pokol, az Öröm Földöntúli Fokozata az Apokaliptikus Elkárhozás katasztrófajátékában. Nem is szólva a suicid indulatokról, amelyek abból fakadhatnak, ha valaki egy századmásodperccel később ér el egy nedves falat vízen lebegő vonaglásában, mint mellette a másik. Ezek az esetek a relatív skálák ügyköréhez sorolhatók, amelyek karakterisztikus tartozéka: az érem. Ha ettől eltekintünk, úgy lehet, az a 440 pont az adott sportlövész versenyző egyéni csúcsa, és mint ilyen, belső boldogság forrása. Ha egy ilyennel érem is társul, gondolnánk, magasabb szintet érnek el a központi idegrendszerben az endogén opiát koncentrációk, a dopaminsűrűség – és hasonló vegyi következmények.

Egymást kiegészítik, feltételezik tehát az abszolút eredmények és a viszonylagosak, amelyek több sportoló egymáshoz viszonyított sikerességét regisztrálják. Az abszolút eredmények lehetővé teszik, hogy a világ

legrosszabb lövésze is boldog legyen, amikoris a 448 pontos addigi egyéni csúcsát két ponttal túllépi; a lelkes, bár kissé túlkoros úszóversenyző végre belülre kerül a 100 méteres mellúszásban az 1 perc 20 másodpercen és hasonlók. A relatív viszonyrendszerben pedig a földöntúli boldogság életfogytig emlékezetes pillanata – még ha azután világbajnok lesz is egyszer –, amikor egy futamonként értékelt bajnokságban az utánpótlás korú evezős négy hasonkorú között harmadiknak ér be, és dicsőségesen a nyakába akasztják a stégről élete első érmét. Az edző egyik főbenjáró feladata, hogy efféle események következzenek be.

Fontos dolog az érem. Mármint annak, aki kapta, esetleg a szüleinek, tán egy büszkélkedés erejéig. Az érem távozik az emberrel. Ha megmarad, hordalék, érték nélkül. Nem ér annyit, mint egy műszaki emlék: bizonytalan kapcsolatban van valamilyen fizikai adatokkal, laza kapcsolatban ranglistákkal, versenyjegyzőkönyvekkel, ezek volnának a maradandóság. Mint edző, mindig azt hirdettem, hogy ne értékeljük túl az érem csillogását, és nem csupán azért, mert kevesebb az érmes, mint a lelkes sportoló, akinek a szívébe marhat, ha neki nem jut, pedig arról álmodik, s nekem mint edzőnek kötelességem védeni a törékeny lelkét. Hanem: mert az érem a múlandóság tömör szimbóluma, nem lehet a sportolás fő célja: a sportolás fő célja legyen a Sport maga.

Hadd közelítsek még ehhez az éremkapcsolt elmúlás-érzülethez. Nincs magasztosabb óra, mint amikor négy napnyi gyötrelmes evezés után, Himnusz, zászlódísz, nagy és még nagyobb méltóságok díszes fölvonulása kíséretében rövid percekre fölállnak a Bajnokok az emelvényre. Ha érdekelt, ott ül persze a lelátón az edző is, de az esze már a hajópakoláson jár. Két hétnyi remek vitorlázórepülős bajnokság legvégén a helyzet hasonló: a dicsőség ívfényragyogása mögött a gépek szállítókocsira pakolása, a sátorbontás, a személyes csomagolás egyre sürgetőbb macerája sötétlik, a dicsőséges délutánt az este követi. Jövőre veletek ugyanitt. Hiányzik már belőle az, amivel a versenyzők ideérkeztek: a lelkes reménykedés sikerben és csodákban; az élet nagy feszültsége, amely kisülésre vár; a robusztus energia, amely mostanra megcsappant erősen. Bevégeztettek a tervek. Egy óra alatt hullik a lélek az égből a földre.

Nem az éremért jöttem. Azért jöttem, hogy végigrobogjak a maratonon, a négyszázon, a kétezer méteres evezős versenypályán, leússzam életem legjobb négyszázát a medencében. Az érem ugyan a bizonylatok egy fajtája, egy másik a versenyjegyzőkönyv, de ugyan mit számít a plecsni, valamely lefűzésre ítélt irat ahhoz a Négyszázhoz magához, ahhoz a Maratonhoz, az igazi Befejezett Ötszáz Kilométernyi vitorlázáshoz a magas egekben?

Horribile dictu, megíratott egy Nobel-díjas életrajzában, hogy a Nobel-díja kacatként hányódott a fiókban. Miért, ugyan mit kellett volna tennie a Világegyetem Legrangosabb Kitüntetéseinek egyikével, túl azon, amiért kapta? Hiszen az csak valamiféle tudományos hivatalosságok reagálása volt valamely Igazi Teljesítményre, a kívülálló szörnyűlködhet, ennyit tehet hozzá.

A versenyző pontosan tudja, mit tett, mit érzett, az mennyit ért; mások legföljebb sejthetik. A sportot a sportért műveli, míg tart a személyes örökkévalósága. Serdülőkorig közlekedik a sportoló a nyakában az érmével a Bajnokság terepén, hazafelé a villamoson, lesve a szeme sarkából, látják-e a népek. Nem neki szólnak az érmei, hiába lógnak a nyakában. Mindenki másnak, egy-egy szikrapillanatra. Sodortatásuk legvégén pedig hordalékként lerakódnak.